

Lausunto

3.9.2026

Eduskunta
Hallintovaliokunta

Asia: HE 98/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 2 ja 10 luvun muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Suomen turvallisuus- ja rikollisuusympäristö on viime vuosina muuttunut merkittävästi. Järjestäytynyt rikollisuus on kansainvälistynyt, ja rikollisryhmien toiminta on muuttunut aiempaa verkostomaisemmaksi ja vaikeammin havaittavaksi. Lisäksi jengirikollisuuteen kytkeytyvän väkivaltarikollisuuden osittainen raaistuminen luo uudenlaisia haasteita. Viranomaisiin kohdistuu kasvava paine vakavimpien rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen. Hallituksen esityksellä HE 98/2026 vp pyritään vastaamaan näihin muutoksiin muun muassa uudistamalla vangitsemisen edellytyksiä, laajentamalla salaisia tiedonhankintakeinoja sekä vahvistamalla Tullin ja Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

Pakkokeinolain 2 luvun muutokset

Vangitsemisen edellytyksiä koskevien säännösten selkeyttämistä voidaan pitää kannatettavana. Ehdotus, jonka mukaan vangitseminen edellyttäisi jatkossa aina laissa säädettyä erityistä perustetta, kuten karttamis-, sotkemis- tai jatkamisvaaraa, vastaa kansallisen ja kansainvälisen oikeuskäytännön kehitystä sekä lisää sääntelyn ennakoitavuutta.

Myös uuden turvallisuusperusteisen vangitsemisperusteen säätäminen on perusteltua tilanteissa, joissa on syytä epäillä rikoksesta epäillyn aiheuttavan vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Erityisesti vakavien väkivaltarikosten ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien rikosten yhteydessä viranomaisilla tulee olla mahdollisuus puuttua tehokkaasti tilanteisiin, joissa epäilty muodostaa konkreettisen turvallisuusuhan. Soveltamisen rajaaminen vakaviin rikoksiin tukee sääntelyn oikeasuhtaisuutta.

Vaikka vangitseminen ei saa perustua oletukseen syyllisyydestä, voi olla vaikeasti ymmärrettävää, että erittäin vakavasta väkivalta- tai henkirikoksesta todennäköisin syin epäilty henkilö vapautuu tilanteessa, jossa hänen voidaan objektiivisesti arvioida muodostavan merkittävän vaaran muiden turvallisuudelle.

Kysymys ei tällöin ole pelkästään rikosprosessin turvaamisesta, vaan myös yleisestä turvallisuudesta ja luottamuksesta oikeusjärjestelmän kykyyn suojata kansalaisia vakavilta rikoksilta. Ehdotettu turvallisuusperusteinen vangitsemisperuste tukee tätä tavoitetta ilman, että vangitsemisen käyttöala laajenisi hallitsemattomasti, sillä sen soveltaminen on rajattu vakavimpiin rikoksiin ja edellyttää tapauskohtaista harkintaa sekä konkreettisia perusteita vaaran olemassaololle.

Ehdotetut muutokset vastaavat käytännön rikostorjunnan tarpeisiin sekä yleiseen oikeustajuun.

Pakkokeinolain 10 luvun muutokset

Esityksen tavoitteita laajentaa vakavien rikosten selvittämisessä käytettävissä olevia salaisia pakkokeinoja voidaan pitää kannatettavina. Vakava ja järjestäytynyt rikollisuus toimii usein suljetuissa verkostoissa ja hyödyntää toimintatapoja, joiden paljastaminen edellyttää tehokkaita tiedonhankintakeinoja. Ehdotukset salaisesta kotietsinnästä, salaisesta erityisestä kotietsinnästä, salaisesta paikanetsinnästä sekä osallistuvan tietolähteen käytöstä vahvistavat esitutkintaviranomaisten mahdollisuuksia hankkia näyttöä vakavista rikoksista ja estää rikollisen toiminnan jatkumista.

Pakkokeinovaltuuksien tulee kuitenkin olla tasapainossa tehokkaiden oikeussuojakeinojen kanssa. Vaikka pakkokeinot ovat välttämättömiä rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi, ne merkitsevät usein puuttumista yksilön perusoikeuksiin.

Hallituksen esityksessä uusien toimivaltuuksien käyttö on sidottu vakaviin rikoksiin sekä korkeaan välttämättömyys- ja merkittävyyssynnykseen. Tuomioistuimen ennakoivalvonta, julkisen asiamiehen osallistuminen, etsintävaltuutetun käyttö erityisissä kotietsinnöissä, tekninen tallentamisvelvollisuus sekä jälkikäteinen ilmoitusvelvollisuus muodostavat kokonaisuuden, joka turvaa asianmukaisesti yksilön oikeusturvaa ja perusoikeuksia.

Osallistuvaa tietolähdettä koskevan sääntelyn käyttöönottoa voidaan pitää perusteltuna. Ehdotetut käyttöedellytykset, päätöksentekomenettelyt ja valvontajärjestelyt rajaavat toimivallan käytön tilanteisiin, joissa sillä voidaan saavuttaa merkittävää hyötyä vakavan rikollisuuden torjunnassa ja selvittämisessä. Samalla tietolähteen turvallisuutta koskevat säännökset tukevat toiminnan asianmukaista toteuttamista.

Ampuma-aserikoksen lisääminen ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevien perusterikosten joukkoon on myös kannatettavaa. Muutos tukee vakavaan väkivaltarikollisuuteen ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien rikosten tehokasta selvittämistä.

Myönteistä on myös se, että poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen rikostorjuntatoimivaltuuksia koskevaa sääntelyä yhdenmukaistetaan ja

kootaan nykyistä selkeämmin pakkokeinolain 10 lukuun. Tämä parantaa sääntelyn johdonmukaisuutta, selkeyttää toimivaltuuksia ja tukee viranomaisten välistä yhteistyötä.

Osallistuvan tietolähteen käytöstä päättäminen

Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos toimivat kaikki esitutkintaviranomaisina, mutta niiden tehtävät painottuvat eri alueille. Poliisi on yleinen esitutkintaviranomainen, ja se tutkii suurimman osan rikoksista, kuten väkivalta-, omaisuus-, liikenne- ja huumausainerikoksia. Tulli keskittyy erityisesti salakuljetukseen, tullirikoksiin ja muuhun rajat ylittävään rikollisuuteen. Rajavartiolaitos puolestaan tutkii erityisesti rajaturvallisuuteen, laittomaan maahantuloon ja rajajärjestyksen rikkomiseen liittyviä rikoksia.

Kukin viranomainen johtaa omaan toimialaansa kuuluvia esitutkintoja ja vastaa niiden toteuttamisesta. Tutkintaa johtavan viranomaisen tulee myös vastata tutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista ja niitä koskevasta päätöksenteosta oman toimivaltansa mukaisesti. On tärkeää, että sillä viranomaisella, jolla on tutkinnan käytännön johto ja operatiivinen vastuu, on myös vastuu toiminnasta ja siinä tehtävistä päätöksistä. Jos toinen viranomainen tekee pakkokeinoihin liittyviä päätöksiä käytännössä toisen viranomaisen puolesta, vastuun ja johtamisen välinen yhteys voi hämärtyä. Tämä voi heikentää toiminnan selkeyttä, tehokkuutta ja oikeusturvaa sekä pahimmillaan vaarantaa koko tutkinnan onnistumisen.

On selvää, että viranomaisten on omalta osaltaan huolehdittava toimivaltansa ja tehtäviinsä liittyvien yhteistoimintavelvoitteiden asianmukaisesta toteuttamisesta sekä siitä, että muille toimivaltaisille viranomaisille välitetään niiden tehtävien hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot meneillään olevista operaatioista ja niiden vaikutuksista. Tietojen luovuttamisessa ja yhteistyössä on luonnollisesti otettava huomioon salassapitoa ja tietojen käsittelyä koskeva sääntely sekä operatiivisen toiminnan turvallisuus.

Yhteenveto

Poliisiosasto pitää hallituksen esitystä kokonaisuutena perusteltuna ja kannatettavana. Muuttuneessa turvallisuusympäristössä ehdotetut muutokset ovat tarpeellisia ja oikeasuhtaisia. Esitys vahvistaa viranomaisten mahdollisuuksia ehkäistä, torjua ja selvittää vakavaa rikollisuutta tehokkaasti. Samalla toimivaltuuksien käyttöön liittyvät valvonta- ja oikeusturvajärjestelyt turvaavat asianmukaisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen.

Poliisitarkastaja

Juha Tuovinen

Jakelu	Eduskunta, lakivaliokunta
Tiedoksi	Mari Rantanen Matti Sarasmaa Heikki Tamminen Timo Kerttula Asseri Kinnunen Jaana Söderholm Heidi Häikiö Heidi Mäkiprosi oikeus.sm@gov.fi Poliisiosaston virkaposti